

Olsztyn, dnia 31.03.2023r

Prof. dr hab. Sławomir Dariusz Szajda
Katedra Ratownictwa Medycznego
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
w Olsztynie

Opinia

o rozprawie doktorskiej magister zdrowia publicznego **Stefanii Antonowicz pt. „Ocena trendów zachorowalności i umieralności na wybrane nowotwory złośliwe przewodu pokarmowego w Polsce w latach 1999-2017”**.

Podstawa formalna recenzji: Na podstawie uchwały komisji w postępowaniu o nadanie stopnia doktora w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauki o zdrowiu nr 1/2023 z dnia 24.02.2023r została dostarczona mi do recenzji rozprawa doktorska, która obejmuje 109 stron maszynopisu, w tym 44 ryciny i 30 tabel, w sposób istotny wzbogacających treść pracy, podnoszących jej wartość naukową i dydaktyczną.

Rozprawa doktorska składa się z wykazu skrótów, z części ogólnej, części szczegółowej, wykazu wykorzystanego piśmiennictwa oraz streszczeń w języku polskim i angielskim. W rozprawie po streszczeniach w języku polskim i angielskim zawarto wykazy obecnych w niej rycin i tabel. Rozprawa doktorska została napisana poprawnie i wydana bardzo starannie. Tabele posiadają prawidłowy układ, ryciny są czytelne, z dobrze dobranymi kolorami. Układ rozprawy doktorskiej jest typowy dla tego rodzaju publikacji.

Ogólna część rozprawy doktorskiej: We **wstępie** autorka rozprawy doktorskiej w sposób zwięzły i przystępny dokonała wprowadzenia do tematyki związanej z epidemiologią nowotworów złośliwych, w tym przewodu pokarmowego zarówno w Polsce jak i na świecie. Pokazała, że nowotwory złośliwe stanowią istotny, narastający problem. Omówiła przyczyny takiego stanu rzeczy. W następującym po wstępie **przeglądzie piśmiennictwa** Doktorantka skoncentrowała swoją uwagę na nowotworach złośliwych: jelita grubego, żołądka i trzustki. Zdefiniowała nowotwory złośliwe jelita grubego i żołądka, określiła zachorowalność i umieralność, omówiła klasyfikację, obraz kliniczny i czynniki ryzyka, diagnostykę i leczenie oraz profilaktykę nowotworów złośliwych układu pokarmowego (jelita grubego, żołądka i trzustki). Zaproponowany przez autorkę przegląd piśmiennictwa dostarcza cennych informacji w tematyce przedłożonej do recenzji rozprawy doktorskiej.

Szczegółowa część rozprawy doktorskiej: W tej części rozprawy doktorskiej autorka podaje cel pracy główny i cele szczegółowe. **Celem głównym** rozprawy doktorskiej była ocena obciążenia wybranymi nowotworami złośliwymi przewodu pokarmowego (raka żołądka, jelita grubego i trzustki) populacji polskiej w latach 1999-2017 w oparciu o podstawowe wskaźniki epidemiologiczne zalecane przez Światową Organizację Zdrowia (WHO) i Międzynarodową Agencję Badań nad Rakiem (IARC). Do realizacji celu głównego Doktorantka wykorzystała 3 cele szczegółowe: **1.** Ocenę poziomu oraz trendów czasowych zachorowalności na raka żołądka, raka jelita grubego, raka trzustki w Polsce w latach 1999-2017. **2.** Ocenę poziomu oraz trendów umieralności z powodu raka żołądka, raka jelita grubego, raka trzustki w Polsce w latach 1999-2017. **3.** Identyfikację grup najbardziej narażonych na zachorowania i zgony z powodu nowotworów złośliwych przewodu pokarmowego. Następnie w części materiał i metodologia badania Doktorantka określa przebieg badania. Realizację **badania** w oparciu o materiał, który stanowiły dane opublikowane przez Krajowy Rejestr Nowotworów (KRN), liczbę zachorowań i zgonów z powodu raka jelita grubego, żołądka oraz raka trzustki wśród mieszkańców Polski w latach 1999-2017. Liczbę ludności w Polsce opublikowaną przez Główny Urząd Statystyki (GUS). Dane wykorzystane w badaniu są ogólnodostępnymi, gromadzonymi na podstawie Ustawy o statystyce publicznej z dnia 29 czerwca 1995 roku (Dz.U.Nr88,poz.439), publikowanymi co rok na podstawie Rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej. Doktorantka w oparciu o X Rewizję Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacją Chorób i Problemów zdrowotnych (ICD-10) dokonała analizy trzech, najczęściej występujące nowotwory złośliwe przewodu pokarmowego w Polsce t.j.: żołądka, jelita grubego i trzustki. Dane mówiące o zachorowaniach i zgonach z powodu nowotworów poddała analizie z podziałem na płeć oraz grupy wiekowe: 20-34, 35-49, 50-64, 65-79, 80+. Ponadto dla zachorowań oraz zgonów z powodu nowotworów złośliwych jelita grubego przypadających na 35-49 rok życia pacjenta Doktorantka rozszerzyła analizę, dokonując podziału na 5-letnie grupy wiekowe t.j.: 35-39, 40-44 oraz 45-49 lat u obu płci. W przyjętych grupach wiekowych, z podziałem na płeć, Doktorantka stosując odpowiednio dobrane metody badawcze obliczyła surowe (CR), swoiste oraz standardowe współczynniki zachorowalności i umieralności. Przeprowadziła analizę porównawczą uzyskanych u obu płci wartości, współczynników: surowych, swoistych oraz standaryzowanych. Porównała rozbieżności zdrowotne, wykorzystując w tym celu wskaźnik mężczyźni/kobiety (Rate Ratio - RR). Oszacowała błędy standardowe dla surowego, swoistego, standardowego współczynnika zachorowalności i umieralności oraz wskaźnika RR celem określenia istotności statystycznej

dla uzyskanych wyników. Ponadto autorka rozprawy doktorskiej podjęła próbę analizy trendów czasowych surowych, swoistych oraz standardowych współczynników w zależności od wieku.

Przeprowadzone badanie ze względu na charakter wykorzystanych w nim danych nie wymagało uzyskania zgody Komisji Bioetycznej.

Zamieszczone w rozprawie doktorskiej wyniki badań wraz z ich omówieniem i porównaniem z opublikowanymi etapami pracy innych autorów oraz wieńczącymi pracę wnioskami stanowią dopełnienie rozprawy doktorskiej.

Wyniki Doktorantka opracowała statystycznie w sposób prawidłowy i przedstawiła w postaci tabel i wykresów. Na podstawie omówienia wyników i rzeczowej dyskusji świadczącej o znajomości literatury przedmiotu oraz dojrzałości naukowej, autorka rozprawy doktorskiej doszła do następujących **wniosków**: **1.** W Polsce obserwuje się stały wzrost częstości zachorowań i zgonów z powodu raka jelita grubego i trzustki. **2.** W populacji Polski, struktura zachorowań na nowotwór złośliwy jelita grubego, żołądka oraz trzustki uległa zmianie w okresie poddanym badaniu. Tym samym potrzeby zdrowotne populacji uległy zmianie. **3.** Istnieje potrzeba wprowadzenia w Polsce skutecznych programów profilaktycznych mających wpływ na zmianę trendu zachorowalności oraz umieralności z powodu nowotworów złośliwych przewodu pokarmowego. **4.** W związku z koniecznością monitorowania zmian zachodzących w sytuacji zdrowotnej ludności, istnieje potrzeba poprawienia kompletności oraz jakości danych klinicznych zbieranych przez Krajowy Rejestr Nowotworów. Wyniki analiz przeprowadzonych na podstawie tych danych powinny być podstawą do podejmowania racjonalnych działań z zakresu polityki zdrowotnej.

Wszystkie zaproponowane przez autorkę wnioski wynikają z rozprawy doktorskiej. Ponadto przeprowadzone przez nią badania wskazują na zmniejszenie liczby zachorowań i zgonów z powodu raka żołądka w Polsce, co wydaje się ciekawym wnioskiem i stanowiłoby cenne uzupełnienie wniosków końcowych rozprawy doktorskiej.

Ocena znajomości literatury dotyczącej problematyki badań: W rozprawie doktorskiej mgr. Stefania Antonowicz zacytowała 96 publikacji polsko i anglojęzycznych, pojawiających się w części „Piśmiennictwo” według zasady kolejności cytowania w pracy. Są to prace głównie z ostatnich 10 lat. Dobór i jakość cytowanych publikacji świadczy o dobrej znajomości literatury dotyczącej problematyki badań. Istnieje jednak potrzeba ujednolicenia zapisu cytowanych publikacji t.j. n.p. liczby cytowanych autorów (np.: pozycje

piśmiennictwa: 17, 21, 23), nazwy czasopisma przez podanie pełnej nazwy lub skrótu (np.: pozycje piśmiennictwa: 3, 6), zapisu roku, tomu, numeru, zakresu stron czasopisma (np. pozycje piśmiennictwa: 6, 7, 29, 40), zapisu pozycji pobranych z internetu (np.: pozycje piśmiennictwa: 2, 11, 12, 14-16).

Streszczenia rozprawy doktorskiej w języku polskim i języku angielskim zostały napisane poprawnie i zawierają wszystkie niezbędne elementy. W sekcji streszczenia zabrakło mi jedynie zdefiniowania słów kluczowych.

Uwagi polemiczne i dyskusyjne: Doktorantka w rozprawie doktorskiej dokonała oceny trendów zachorowań i umieralności na raka jelita grubego, żołądka i trzustki w Polsce w okresie od 1999 do 2017 roku. Zastanawia co było powodem wyboru takiego przedziału czasowego. Czy zakończenie badania na np. 2022 roku nie dałoby szeregu nowych, istotnych informacji wynikających np. ze stanem epidemii, a następnie zagrożenia epidemicznego, spowodowanych wirusem SARS-CoV-2. Na uwagę zasługują ryciny wykonane przez Doktorantkę, będące ozdobą rozprawy doktorskiej. Analiza rycin wskazuje na potrzebę doprecyzowania i ujednoczenia ich podpisów (podpisy nad rycinami: 3-38; podpisy pod rycinami: 1,2, 39-44). Doktorantka przygotowując rozprawę doktorską do druku powinna rozważyć uzupełnienie wstępu o dane epidemiologiczne dotyczące raka trzustki, co umożliwi uzyskanie pełnego obrazu skali problemu w przypadku nowotworów złośliwe jelita grubego, żołądka czy trzustki zarówno w Polsce jak i na świecie. Istnieje potrzeba wykazania, że nowotwory złośliwe jelita grubego, żołądka i trzustki są jednymi z głównych przyczyn zachorowań czy zgonów wśród Polaków. Przygotowywana praca do druku wymaga ponownej, dokładnej analizy cytowań zarówno pod względem ich kolejność jak i pozycji literaturowej zawartej w piśmiennictwie. np. uzupełnienia ostatniego akapitu na str. 4 o cytowanie dotyczące Krajowego Rejestru Nowotworów oraz doprecyzowanie stwierdzenia „W tym samym roku w Europie odnotowano...” co stanowiłoby cenne uzupełnienie myśli, którą Doktorantka chciałaby przekazać czytającemu opublikowaną pracę, wstawienia 17 pozycji piśmiennictwa na str. 5 rozprawy doktorskiej. Ponadto podczas studiowania rozprawy doktorskiej dostrzegłem kilka błędów maszynowych i stylistycznych co nie umniejsza jej wartości poznawczej.

Wnioski końcowe: Stwierdzam, że powyższe niedociągnięcia nie wpływają w sposób istotny na wartość poznawczą przedłożonej mi do recenzji rozprawy doktorskiej **magister zdrowia**

publicznego Stefanii Antonowicz pt. „Ocena trendów zachorowalności i umieralności na wybrane nowotwory złośliwe przewodu pokarmowego w Polsce w latach 1999-2017”. Rozprawę doktorską magister zdrowia publicznego Stefanii Antonowicz **oceniam pozytywnie i stwierdzam, że spełnia ona warunki** stawiane rozprawom doktorskim w postępowaniu o nadanie stopnia doktora określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.).

W związku z powyższym wnoszę do **Wysokiego Senatu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku** o dopuszczenie **magister zdrowia publicznego Stefanii Antonowicz** do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora.

Prof. dr hab. n. med. i n. o zdr. Sławomir Dariusz Szajda

*Sławomir
Szajda*

